

Неуморен истражувач на трагите (Блаже Ристовски за македонистот Петар Драганов)

Клучни зборови: литературна историја, Блаже Ристовски, македонска литература во 19 век, Петар Драганов, научна сензибилност и објективизација

Изнедрувањето на историјата како посебна реализација во форма на текст и нејзиното истражување претставуваат специфичен проблем во целокупното подрачје на епистемологијата. Третирањето на историјата како текст, односно метатекст (Хејден Вајт) притоа создаде длабок сомнеж околу статусот на историскиот факт и неговиот пресоздавач (авторот), кој во таа релација постојано интерферира со толкувачот. Оттука, Ф. Р. Анкерсмит одлично заклучува дека „најдобрата историска репрезентација е онаа најоригиналната, најнеконвенционалната, која има најмалку шанси да биде вистинита – и која сè уште не може да биде отфрлена врз основа на постоечките историски сведоштва.“ (22) Упатувањето на Велш за трансферзалниот разум како трансценденција на ограниченото разбирање го води Анкерсмит и кон потребата од севкупна согледба на историското поле, како и анализа на историзмот во функција на приказната. Интересно е како историјата, која постмодернистички е сфатена како конструкт, креација, ја впира во своето подрачје и книжевната историја, првенствено дефинирана како „комплексно, емпириско, теориско, компаративно и интерпретативно подрачје на проучување и селективно меморирање на книжевното минато и еволуција, кое денес сè помалку се претставува како позитивна, идеална, интегрирана и егзактна дисциплина“ (Кулавкова 9). Таквиот специфичен спој меѓу книжевноста и историјата истовремено провоцира согледување на целокупното културно поле, кое притоа исцртува пошироки и наднационални одредници.

Во таа смисла, Блаже Ристовски е еден од најактивните проучувачи на историското (и книжевно-историското) подрачје воопшто во рамките на пошироката културна сфера. Неговите истакнати истражувања на македонската историја, но и македонската култура во контекст на сопствената традиција и традициите на другите народи сè уште претставуваат доминантен референтен извор и образец за проучување. Ние го свртуваме вниманието кон

подготвителниот труд за монографијата посветена на Петар Драганов „Македонситот Петар Драганов (1857-1928)“, објавен во 2007 година по повод 150-годишнината од неговото раѓање. Тоа дело опфаќа публикации пишувани и промовирани во различно време, но кои импресионираат со својата деталност и проникливост. Меѓу другото, тука се вклучени и три автентични преведени статии на Драганов, кои сведочат за исклучителната филолошка дарба на овој бугарски (и руски) славист. Посочената библиографија на поважните трудови на Драганов, како и авторите кои го проследуваат во македонската книжевно-историска наука сведочат за сеопфатноста и проминентноста на овој труд.

Отсликувајќи ја најпрво важноста на Драганов за воспоставување на македонистиката во Русија во 19 и 20 век, како и проблемот на македонското национално прашање, Ристовски го потцртува неизбежниот факт за недоволната проученост на Драганов во македонската книжевна историја, иако ги наведува дотогашните негови истражувачи (Лазо Мојсов, Драган Ташковски, Гане Тодоровски, Александр Кидел, К. Л. Струкова и др.), со посебен осврт кон нивните достигнувања, но и научни заблуди. Поставувајќи го Драганов како претходник на Чуповски, Мисирков, Хрон и други, Ристовски заклучува: „Петар Драганов е и основоположникот и најактивниот деец на македонистиката во Русија, првиот и најангажиран проучувач на македонскиот јазик, македонската историографија, етнографија, литература и култура, чии статии, и покрај извесни неотпорности и несогледувања во нив, предизвикаа вонредно внимание во науката и во политиката од втората половина на XIX век и го изнесоа македонскиот проблем на едно европско научно ниво.“ (9) Давајќи детални биографски податоци за Драганов и неговото школување во Комрат, Кишинев, Харков, Санкт-Петербург, Ристовски не заборава (низ многуте детално посочени податоци од советските архиви) да ја истакне и подготвителната работа на Драганов врз руско-бугарскиот речник, преводот на книшка од Платонов на бугарски јазик, како и скриптата од предавањата на В. И. Ламански. Тој потоа успева на мошне автентичен начин да го претстави стекнувањето на магистерската титула, како и првата служба на Драганов во Солунската кирило-методиевска гимназија, доведувајќи ја во врска со неговото усовршување како филолог низ предавањата на Марин Дринов (кој ја претставувал Македонија како бугарска земја) и Ламански, кај кого „сè уште постоеја колебања во поглед на етничката и јазичната определба на оваа турска провинција.“ (13) Логично, како искусен познавач на историјата,

Ристовски сето тоа го доведува во релација со созреаните политички прилики (Руско-турската војна и засилената бугарска и српска пропаганда во Македонија). Интересно е како сликањето на љубопитната научна природа на Драганов е доведена во врска со неговата поливалентна национална припадност како „угледен руски славист во интензивираната борба за создавање на бугарска свест и народност во Македонија.“ (14) Токму неговото различно национално определување како син на бугарски колонист, но воспитуван и образуван руски веројатно ја потврдува објективноста со која тој пристапува кон една сè уште јасно (и национално) неиздиференцирана турска провинција.

Во функција на етнографските, лингвистичките, историските и социокултурните интереси на Драганов, Ристовски посочува еден подолг дел од предговорот на „Македонско-словенскиот зборник“, притоа потенцирајќи дека тоа е прв (и единствен) труд „што го презентира македонското поетско народно творештво под македонското национално име и толкувано од македонско национално гледиште – сè до Рациновите ’Македонско-народноослободителни песни‘ од 1943 година!“ (95) Во наведениот цитат, истовремено е потенциран и начинот како Драганов со помош на неговите ученици од гимназијата, како и со податоците од конзулот А. А. Јакобсон и неговите писма до тајниот советник И. А. Зиновјев, успева да го запознае и подлабоко испита теренот на кој престојува.

Мошне научно податливо е и укажувањето на Ристовски за мијачко-брсјачкиот речник на Марко Мусевич (Мушевич), кој овде е опишан како многу значајна фигура за популаризирање на македонското прашање и состојбата на Македонците пред руските кралеви Александар III и Николај. Во однос на оваа историски важна личност, Гане Тодоровски изразува претпоставка за неговото доаѓање во Петроград со посредување на Драганов (214), додека Ристовски смета дека средбата на Драганов и Мушевич се случила во Солун околу 1885 година. Во тој поглед, интересна е неговата забелешка за обидот на Мушевич „за обновување на Житошкиот манастир и за отворање во него македонско училиште со интернат, независно од пропагандите ’на софиските и белградските политиканти‘.“ (22) Фактот дека издавањето на собраните материјали на Драганов во 1887 година е спречено, а се појавува статија на А. Шопов под псевдонимот Офејков, Ристовски посебно го коментира со наведување на потребата во 1886 година (по Српско-бугарскиот мировен договор) да се појави таков зборник, но со потенцирање на „бугарската

народност“ на населението во Македонија. Притоа, истакнувањето на вистинската непристрасност и научен професионализам на Драганов тој го прави со наведување на дел од писмото упатено до Ламански, со што отворено и јасно поентира во однос на целокупната општествено-политичка позадина на случувањата: „Јас се согласив да земам учество во овој зборник пред сè како *филолог* и делумно како *етнограф*, но никако не и како *историчар*, зашто пресловутото *историско право* нема ни за влакно да ѝ помогне ни на големобугарската, ни на големосрпската, ниту пак на каква и да е друга голема претензија, дури и затоа што по сите тие ефемерни историски права на разните Крумовци, Симеоновци и Асеновци, Милутиновци и Душановци дошло исто таквото *историско право* и притоа *петстотингодишно* на Муратовци, Бајазитовци, Мохамедовци, Сулејмановци и Селимовци.“ (84) Сличен е и текот на нештата во однос на објавениот конкурс за научен труд од страна на Советот на Санктпетербуршкото словенско благотворително друштво, кој, како што потенцира Ристовски, е причината училишната 1886/1887 година Драганов да се врати во Русија.

Во врска со целата научна и интелектуална полемика околу Драганов, Ристовски се осврнува кон големиот број статии и реферати со кои Драганов се објавува како научник. Почнувајќи од текстот за бугарските школи и народната просвета во Македонија и Одринскиот вилает, Ристовски ги коментира Драгановите согледби за населението, особено фактот што „за интеллигентната и за заможната граѓанска класа Драганов вели дека или грчеа или пак ’си седи настрана, не сакајќи да ризикува со мешање во големата бугарска идеја.“ (79) Идејата за своевидна споредбена граматика на словенските јазици Драганов делумно ја реализира преку статијата „Граматика на шопско-македонските словенски говори во споредба со бугарските и српските“, иако забелешката на Ристовски се однесува на фактот што таа е необјавена и со тоа недостапна за проучувачката јавност. Проследувајќи ги хронолошки статиите (објавени и необјавени) на Драганов, тој не заборава да посочи еден мошне важен реферат, претставен на собирот организиран од Филолошкото друштво при Санктпетербуршкиот универзитет во 1887 година, „Носовите самогласки во современите македонскословенски и бугарски говори“, како дел од поголемата дисертација за акцентот, гласовите, формите, творбите и речникот во македонскословенските говори наспрема бугарските и српските. Ристовски важноста на овој реферат ја потцртува и со фактот што тој излегува во престижниот варшавски

„Русскій филологическій вѣстникъ“, како и со упатувањето на Драганов на познатиот славист А. Х. Востоков: „По прашањето за потеклото на стариот црковнословенски јазик – пишува Драганов – самиот Востоков го сметаше за *македонизам*, за негова татковина ја сметаше Македонија, и затоа, велеше Востоков, би можело да се нарече *македонски*. Востоков воопшто не беше за *бугаризам* на таа најважна научна поставка во тесната смисла на овој збор, како што тврдеа некои негови противници; напротив, што се однесува за сопствено – бугарското наречје, според Востоков, тоа *уште од стари времиња можело да се разликува од првото (македонското) со мошне важни црти* и, да додадеме од своја страна, како и сега што се разликува од него.“ (92) Ристовски потоа ги проследува и статиите на Драганов посветени на етнографијата на Македонија, при што е подвлечен фактот дека иако научната област со која се занимавал била мошне широка и сестрана, тој не успева да се здобие со докторска титула, ниту да ја реализира универзитетската кариера по која веројатно копнеел (и секако ја заслужувал). Во тој поглед, интересно е што иако Драганов сакал да учествува на распишаниот конкурс во 1887 година за наградата А. Ф. Гилфердинг, Ристовски вели дека е веројатно оти темата не ја предал во предвидениот рок, а при повторното распишување на конкурсот во 1889 година „веќе бил отфрлен во длабоката руска провинција“. Сликајќи го како учител во Реалното училиште во Комрат, тој укажува и на писмото во кое Драганов му се доверува на Ламански за пречките кои таа средина ги поставува пред неговите научни амбиции да ги студира „Византијците и другите првоизвори“. (32)

Следејќи ги пошироките филолошки интереси на Драганов, Ристовски упатува на необјавениот прилог, во кој Драганов се објавува како „еден од првите што станале против мистификациите што ги растурил Верковиќ со своите ’веди‘, коишто притоа биле поддржани (поради разбирливи причини) од бугарската наука; дека тој веројатно и самиот се обидел да прави проверки на теренот при патувањата низ Македонија и до Пловдив, како и преку своите ученици од родопските краишта; дека тој всушност е еден од првите небугарски истражувачи што се обидел на теренот да ги провери ’ведите‘, па и во овој поглед да го изрази македонското гледиште.“ (35) Во врска со прилозите на Драганов за Пушкин, Лермонтов, Гогољ, Толстој, Крилов, Ристовски посебно се задржува на спомнатиот труд од самиот Драганов во едно писмо до А. Н. Пипин – „Многујазичниот Пушкин“, каде преводот на Пушкин на македонскословенски јазик тој го рангира на 16-

тото место. Во тој поглед, би требало да се согледа ставот на Ристовски, кој има културно-национална важност: „Во одделното издание *’Педесетјазичниот Пушкин*, т.е. преводите на А. С. Пушкин на 50 јазици и наречја во светот‘ (всушност, во изданието се застапени 51!), како 26-ти е даден и *’македонскословенскиот‘* превод (1862), односно 8 години пред бугарскиот (1871).“ (49-50). Во тој контекст, тој ја коментира веројатноста на Драгановиот исказ за творбите на Жинзифов, („Брату си“ и „Гарван“), кои тој ги третира како преводи на Пушкиновите песни, вклучувајќи го и ставот на Ив. Шишманов, кој во писмото до В. Јагиќ потврдува дека не станува збор за превод. Во врска со конечното објавување на „Македонско-словенскиот зборник“ во 1894 година, Ристовски потсетува дека „Драганов во својот зборник во вид на народно творештво го направи и третото издание на поемата *’Самовила македонска‘* од Ѓорѓија М. Пулевски, па и посебно пишува не само за него, туку и за сите позначајни македонски културно-национални и литературно-културни дејци од XIX век – Цинот, Партенија, Миладиновци, Верковиќ, Динката, Жинзифов, Прличев, Шапкарев, Македонски, Цепенков и други, собирајќи ги и чувајќи ги и сите изданија од Македонци и воопшто за Македонците и за Македонија во својата библиотека.“ (95-96)

Веројатно ваквите настани, но и препирката која настанува во научната сфера околу ставовите на Драганов имаат одлучно влијание врз неговата подоцнежна противречна положба – еднаш се потпишува како редовен член на Императорското руско географско друштво, другпат (како што се гледа од официјалните документи на Друштвото) како член-соработник, а писмото од 1900 година кое Ристовски го посочува како аргумент зборува и за конечното прифаќање на Драганов како член-соработник. Во однос на ваквите настани, Ристовски ја коментира и судбината на неговата оставнина, која, освен што е расфрлана на различни места, во 1940 година била национализирана и покрај барањата на ќерката и синот да им се врати библиотеката: „Книгите биле растурени по визбите и скривниците, папките се фрлале по Комрат и Кишинев, па останале само неколку книги, некои лични ракописни материјали и дел од фотографиите од семејството на Петар Драганов. Сè друго било или уништено во Војната или пак се чува расфрлано по Бесарабија, па можеби и во други градови во тогашниот Советски Сојуз, а можеби и во денешна Романија.“ (41-42) Сите наведувања се поставени и во контекст на трагичните случувања во животот на Драганов, особено во врска со неговото настојување и успех да

стане помошник библиотекар во Императорската публична библиотека во Санкт-Петербург (што се поврзува со неговиот престој во Бесарабија, кој ќе резултира со објава на големиот зборник „Bessarabiana“ во 1911).

Околу наведувањето на библиографските податоци на Драганов, кои изобилуваат со напоменувања на големиот број функции кои ги вршел (член на Императорскиот Санктпетербуршки археолошки институт, член на Императорското руско географско друштво, инспектор во училиштата во Комрат и Астрахан, директор на Учителската школа во с. Ровное и на гимназијата во Кагуљ, член на Бесарапското црковно историско-археолошко друштво и др.), како и различните одликувања кои ги добил, Ристовски сепак не заборава неколкупати да ја истакне тешката финансиска и душевна состојба во која се наоѓал Драганов, како и крајно нечовечките услови во кои запаѓал барајќи работа, сè до неговата не помалку иронична смрт „стоејќи во комратската пошта за да испрати пари за Кишинев.“ (71-72) Токму затоа Ристовски повеќепати поентира во функција на задачата која е оставена пред проучувачите на делото на Драганов: „Македонската наука (и посебно македонската славистика и фолклористика) и натаму е исправена пред сериозната задача да го претстави на научната јавност комплетниот лик на основоположникот на македонистиката во Русија, сомисленикот и учителот на Мисирков и Чуповски.“ (73)

Потенцирајќи ја големата општофилолошка дарба на Драганов, Ристовски се осврнува на три негови специфични трудови (чиј преведувач е самиот тој), како контекст во кој напоменува и за важноста на Кирило-методијевската библиографија, за која Драганов добил и парична помош од Одделението за руски јазик и литература при Академијата. За оваа библиографија која е од посебно значење за науката тој со жалење забележува дека останува во ракопис поради слични општествено-политички и животни прилики. Еден од мошне важните трудови на Драганов е трудот „Кон прашањето за населението на современа Македонија“, токму поради фактот што тој го печати во угледниот весник „Санкт-Петербурски Ведомости“ во 1900 година, па Ристовски заклучува: „ (...) Охрабрен од развитокот на македонската национална свест во самата Македонија, Драганов се почувствува побуден како славист и етнограф, како историчар и филолог, па и како Бугарин и бугарски службеник во Македонија, уште еднаш да се искаже за ова важно прашање и да им се придружи 'на научниците специјалисти што немаат никаква работа со политичките стремежи (таканаречените велики идеи) на

бугарската, српската, грчката, албанската и романската народност‘.“ (60) Таква функција има и посочувањето кое го прави на еден поголем дел од статијата на Драганов, каде тој посебно ги демаскира завојувачките претензии на бугарската и српската пропаганда во Македонија, нивното дрско однесување и омраза кон локалното население, како и афирмацијата на македонското наречје како посебно заедно со македонската желба за национално диференцирање (особено во врска со повторно разбудениот идентитет во 60-тите и 70-тите години на 19 век). Ристовски го потцртува барањето на Драганов за непристрасен и објективен став на Русија кон македонското прашање воопшто, при што мирот на Балканот би бил погоден за сите страни: „Друго е прашањето дали ние Русите треба да се радуваме или да жалиме во врска со тоа што во Македонија го издигна својот глас тамошното староседелско население ‘Славјанци‘ што инаку се наречува со старинското име ‘Македонци‘ (за разлика од класичните ‘Македонјани‘). Според нашето лично мислење, би било просто праведност да се поддржи барем морално ова многубројно племе што зборува на посебно словенско наречје и си има своја стара историја (од VI до XV век), не помалку интересна од историјата на Бугарите и Србите. Овие Македонци (Славјанци), според општиот одзив на лицата што ги познаваат, во ништо не се полоши во умствен и во морален поглед од сите Срби и Бугари, во некои погледи тие се дури и повисоко од последниве.“ (170)

Во однос на статијата „За бугарските и српските потправки на историјата и археологијата во Македонија“, Ристовски повторно прави истакнување на бугарската и српската пропаганда, кои посебноста на македонскиот јазик ја третираше како сопствено наречје (говор), истовремено сликајќи ги и нивните измамнички досетки – објавување на бугарски буквари и историја на македонски јазик, обвинување на словенскиот елемент за уништување на словенската културна оставнина, како и намерите кои ги покажуваат некои „недоброжелници на македонскиот национален и јазичен развој“, цитирајќи го „српскиот филолог, историчар, државник и дипломат академикот Ст. Новаковиќ за да покажат дека современиот македонски литературен јазик, како и современата македонска нација е резултат на српската пропаганда...“ (173) Слична е веројатно од тој аспект и целта со која Ристовски ја инкорпорира статијата која се однесува на необјавениот ракопис на Драганов од 1887 година, предадена „во вид на записник“. Во тој контекст тој ги потцртува најзначајните придобивки од неговиот превод на посочената статија: „1) тоа е

едно од првите претставувања на дејноста и интересите на Петар Драганов за Македонија пред руската научна јавност и една од првите јавни најави на големиот зборник македонски народни умотворби што ги собрал при својот престој во оваа руска провинција (1885-1887); 2) (...) во случајов имаме запис на сознанијата на Драганов речиси непосредно по неговото враќање од Македонија; 3) (...) овој ракопис (...) ги содржи автентичните мисли и погледи врз зафатените проблеми и има посебно значење во историјата на македонистиката и славистиката воопшто; 4) ракописот прави прв критички преглед на дотогашната литература за македонската етнографија, фолклористика, статистика и дијалектологија, иако авторот покажува извесни неотпорности подлегнувајќи токму на некои извори од таа литература (...).“ (142)

Како посебно поглавје во трудот на Ристовски е поставено неговото промислување на Петар Драганов и македонското прашање во европската наука. Покрај наведувањето на одлучувачкиот поттик кој Ламански му го дава на Драганов, Ристовски одделно ја анализира дејноста на руските словенофили, кои се презентираат како истомисленици со ставовите на Драганов. На прво место тука е професорот Николај Н. Дурново, кој „иако во почетокот ’србо-гркофил“ подоцна јасно ја истакнува променетата перспектива. Во тој поглед, Ристовски ѝ дава изделено место на статијата „Македонското прашање и Австрија“, во која Дурново се залага и за формирање на една посебна „Славјано-Македонија“ со престолнина не во Солун, туку во древниот Охрид (...)“ (110), покрај претходно истакнатите ставови на Дурново за независноста на македонското наречје. Во овој контекст Ристовски го вклучува и Александар Ф. Ритих како етнограф и филолог, кој во својата прва книга зборува за македонските Словени, но и поради неговото особено инспиративно писмо до Димитрија Чуповски, објавено во „Македонски Глас“, каде тој покажува свесност за потребата Македонија да биде автономно кнежевство без вмежувања на некоја голема балканска сила. Во врска со засилените објави на руските научници за време и по Балканските војни, Ристовски не заборава да ги спомне и Николај Филькович, Антон Семјонович Будилович, а тука посебно и Андроник Јоаникиевич Степович, кој прави приказ на Драгановиот зборник во воронешките „Филолошки записки“, наведувајќи еден извонреден дел од неговата статија: „За изјаснувањето на прашањето за суштината на македонскословенското наречје оваа книга има посебна важност што уште повеќе ќе се зголеми по отпечатувањето на целото издание... Самиот

автор исто така зазема – во тоа треба да му се оддаде чест – напoлно неутрална позиција во спорното прашање и, изгледа, не е против желбата на Македонија и на нејзиниот своевиден јазик да им се даде самобитен развиток, слободен од српските или бугарските претензии.“ (114) Оттука и наведувањето на мислењето на рускиот професор по филологија и историја Владимир В. Качановски за врховистичките активности во Македонија и македонските унијати како продолжена рака на Бугарската егзархија, што ја подвлекува намерата на Ристовски да даде што е можно посеопфатен преглед на случувањата околу Македонија во тој период.

Несомнено, изделена во тој контекст е активноста на тројцата филолози (Јан Бодуен де Куртене, Леонхард Мазинг и Петар Лавров), истакнати и во однос на нивната одлучна улога во градењето на наследниците – проучувачи на македонистиката. Ристовски го одбележува коперниковскиот потфат на Куртене, кој во своите предавања јасно го разликува македонскиот јазик како специфичност, а Леонхард Мазинг како негов докторант ја изработува првата дисертација посветена на македонскиот јазик. За Петар Лавров Ристовски потенцира дека тој „овеведе во програмата на Петербуршкиот универзитет посебни предавања за ’македонските говори’, па се искажа и за македонската народна песна како одделна од српската и бугарската, поттикнувајќи го својот студент К. Мисирков не само да собира македонско народно творештво, туку и да направи опис на родниот крај на својот мајчин јазик и со азбука со строго фонетски принцип што претставува посебно поглавје во историјата на македонските графеме.“ (117) Во таа мера, согледувањата на Карл Хрон се сосема во функција на дефинитивното разграничување на македонскиот народ од другите балкански народи. На крајот, Ристовски дава еден мал дел, кој се однесува на противречните ставови, т.е спротивставените промислувања на македонскиот јазик и нација, што доследно ја прикажуваат специфичната научна и политичка атмосфера во тој период.

Пишувањето историја и во таа смисла книжевна историја претставува полифункционален потфат, особено кога станува збор за македонската традиција воопшто. Во однос на тоа, сосема е соодветна забелешката на Ќулавкова, која вели: „Македонската книжевност е една од многуте во светот чијшто развој во минатото отстапува од парадигматскиот западноевропски образец. Критичкиот и скептичен однос спрема однапред зададените и идеализирани структури на книжевно-историски развој, кои

во деветнаесеттиот и дваесеттиот век стекнале империјален статус во визијата и валоризацијата на книжевните процеси, констелации и факти, е услов без кој не е можно да се изгради адекватен однос спрема разликите/специфичностите кои ја сочинуваат *полицентричната книжевно-историска традиција во светот.*“ (17-18) Книжевно-историските проучувања на Ристовски ни нудат токму едно такво критичко согледување, еден поглед отстрана, кој овозможува да се погледне одново (но и подобро) сè она што се пласира како научна (или социополитичка) актуелност, особено доколку ја земеме предвид противречноста на толкувањата врзани за македонскиот литературен 19 век. Потребата од повеќе такви проучувачи како Блаже Ристовски е несомнена – моќта да се познава доволно добро (но и стабилно) македонската култура воопшто, дури и во контекст на сеопштото културно наследство претставува исклучителна дарба, која во дејноста на Ристовски е истовремено совршено споена со научната сензибилност и љубопитност. Во тој поглед, поливалентноста на пишувањето, толкувањето и доживувањето на историјата (како сегашен миг во одминување) значи потреба од постојана објективизација, која Ристовски, како искусен научник, успева да ја направи дури и во однос на матичната традиција, која постојано се преосмислува не останувајќи ниту за чекор поназад од севкупниот европски и светски контекст.

Литература:

1. Ankersmit, F.R. *Historical Representation*. Stanford: Stanford University Press, 2001.
2. Ристовски, Блаже. *Македонистот Петар Драганов (1857-1928)*. Скопје: Матица Македонска, 2007.
3. Тодоровски, Гане. *Македонската литература во XIX век (1)*. Скопје: Матица Македонска, 2007.
4. Ќулавкова, Катица. *Мала книжевна теорија*. Скопје: Три, 2001.
5. White, Hayden. *Metahistory (The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe)*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1975.

Indefatigable Investigator of Traces (Blazhe Ristovski of Macedonian Scholar Petar Draganov)
(Summary)

Keywords: literary history, Blazhe Ristovski, Macedonian 19-century literature, Petar Draganov, scientific sensibility and objectification

The appearance of history as a special acquisition in a text form and its investigation seem to be a problem in the whole epistemological field. Analyzing history as text (metatext) according to White creates a great deal of doubts about the status of the historical fact and its author/interpreter. Ankersmit relates transcendental reason with historicism, as well as story, that is a specific aspect in defining historicism. On the other hand, the relationship between history and literature evokes analysis of the whole cultural field, underlining wide supranational determinations. The literary and historical research of Blazhe Ristovski offers a critical survey, a look on the subject disinterestedly, which enables us to look again (and even better) to the facts that are exposed as a scientific (or sociopolitical) actuality, especially the studies of Macedonian 19th-century literature. There is a persistent need of such scholars – the privilege to have a broad knowledge of Macedonian language, literature, and history related to the whole cultural heritage represents an exquisite gift, in this case enriched with the perfect connection between scientific sensibility, and curiosity. The great advantage of Ristovski as a scientist is the constant struggle for objectification, which he managed to acquire even in the context of his own cultural tradition.